

Aneta Jarmuż

Wizyta studyjna do Niemiec

23 – 29 czerwca 2013 r.

Wizyta studyjna w Niemczech, obejmowała trzydniowy pobyt w Saksonii (Lipsk i Radebeul), kolejne dni spędziliśmy w Saksonii-Anhalt w Halle. Moim oczekiwaniem i celem wizyty było poznanie systemu edukacji, zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego oraz prowadzenia ewaluacji, a także kształcenia dyrektorów szkół w obu landach. Gospodarzem wizyty był prof. Hartmut Wenzel z Uniwersytetu im. Martina Lutra w Halle, który był przewodnikiem naszej grupy w Niemczech.

Podczas tej wizyty poznałam różnicę między polskim i saksońskim systemem nadzoru, a tkwi ona w samym pojęciu jakości edukacji i co się z tym wiąże, kryteriami oceny i wskaźnikami, na podstawie których ocenia się tę jakość placówek. Najważniejsze jest jednak, co łączy oba systemy, aby rezultaty ewaluacji zewnętrznej szkół przekładały się na ich rozwój.

Ciekawym doświadczeniem było spotkanie na Uniwersytecie w Lipsku, wówczas poznałam system szkolnictwa w Saksonii i szkolenia nauczycieli oraz raport z badań przeprowadzonych przez pracowników uniwersytetu prowadzonymi nad ewaluacją zewnętrzną. Zaskakujący jest system szkolnictwa w Saksonii, mocno scentralizowany, powstał po zjednoczeniu Niemiec i od tego czasu nie było w nim zasadniczych zmian. Problemem, z którym borykają się szkoły, jest stale malejąca liczba uczniów oraz brak kadry nauczycielskiej w szkołach podstawowych i tzw. Mittelschule. Ramy prawne kształcenia nauczycieli pochodzą z 1997 r. i umożliwiają zatrudnianie nauczycieli w całej Saksonii. Kształcenie nauczycieli przebiega w dwóch etapach. Pierwszy z nich to studia na uniwersytecie i szereg praktyk w szkołach. Drugi etap to tzw. służba przygotowawcza, która obecnie trwa jeden rok i jest formą stażu realizowanego w szkole. Oba etapy kończą się egzaminami. Warto również zauważyć, że w procesie kształcenia nauczyciele mają nabyć szereg kompetencji, które skupiają się w czterech obszarach: nauczanie, wychowanie, ocenianie i wprowadzanie innowacji.

W jaki sposób przyjmowana jest ewaluacja w szkołach dowiedziałam się od członków zespołu badawczego składającego się z pracowników Uniwersytetu w Lipsku, który na zlecenie Ministerstwa Kultury i Edukacji oraz Instytutu Edukacji w Saksonii przeprowadził badanie dotyczące tego problemu na próbie 30 szkół różnego typu. Badanie było prowadzone w okresie od kwietnia 2010 r. do grudnia 2012 r. i miało charakter jakościowy. Efektem pracy zespołu jest 140 stronicowy raport opisujący, w jaki sposób ewaluacja zewnętrzna oddziałuje na jakość pracy szkoły. Najważniejsze ustalenia wynikające z raportu mówią, że ewaluacja zewnętrzna, m.in. jest widziana jako kontrola, wyniki ewaluacji są własnością szkoły i to ona sama decyduje, co z nimi zrobić, tzn. komu je udostępnić, przy czym widoczna jest wzrastająca rola rodziców, a niektóre szkoły udostępniają wyniki wszystkim rodzicom, treści zawarte w raportach są usprawiedliwieniem dla wprowadzania w szkołach pewnych treści i podejmowania różnych decyzji, charakterystyczne jest podejście do obowiązku wyznaczania celów dla szkoły po zakończonej ewaluacji – jest to postrzegane jako obowiązek narzucony z góry (dyrektorzy widzą się jako podporządkowani), a dyrektorzy wyrażają wiele obaw dotyczących przyszłości swojej szkoły.

Podczas wizyty studyjnej poznałam również strukturę zarządzania systemem edukacji w Saksonii prowadzonym w Instytucie Edukacji w Radebeul, a pracownicy tamtejszego Wydziału ds. Ewaluacji (jednej z czterech głównych komórek Instytutu) przybliżyli zagadnienia związane z tworzeniem podstaw teoretycznych oraz z praktyczną stroną badań prowadzonych przez nich na terenie szkół. W wyniku wymiany informacji poznałam podobieństwa i różnice między naszymi krajami, m.in. zwróciłam uwagę na to, że w Saksonii nie prowadzi się ewaluacji problemowej, a podczas jej prowadzenia istotne są dane uzyskane podczas obserwacji zajęć, których przeprowadza się około 30 w każdej placówce, szkoły przed badaniem nie znają treści pytań zawartych w narzędziach, wprowadzaniem danych z ankiet zajmuje się firma zewnętrzna (odbywa się to poprzez automat skanujący), ewaluację prowadzą zespoły 3-osobowe, ankiety nie zawierają pytań otwartych, podczas analizy odpowiedzi przyporządkowane są wartości (od 1 do 5) i wyliczana jest średnia wartość wskaźników przyporządkowanych kryteriom, natomiast ewaluacja traktowana jest jak usługa świadczona szkole, a nie jak kontrola oraz, że szkoła wyciąga wnioski z przedstawionego raportu, a następnie wykorzystuje je do tworzenia celów.

Podczas pobytu w Lipsku odwiedziliśmy również Saksońską Agencję Edukacji (SBA) w Wydziale Regionalnym w Lipsku. Saksońska Agencja Edukacji w Lipsku pełni nadzór nad około 300 szkołami zatrudniającymi 7500 nauczycieli. Ciekawe informacje dotyczyły zadań Saksońskiej Agencji Edukacyjnej (SBA) - instytucji świadczącej szkołom wsparcie i usługi po ewaluacji, w której pracują moderatorzy i referenci. Moderatorzy wspomagają szkołę w zarządzaniu, a referenci

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach

III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

wpierają ją na każdym etapie działania. Szkoła po otrzymaniu raportu w przeciągu dwóch lat samodzielnie zapoznaje się z jego wynikami i analizuje go, określa najważniejsze obszary problemowe, nad którymi chce pracować, wyznacza konkretne cele do realizacji, opracowuje metody osiągnięcia tych celów i sprawdza, czy cele zostały osiągnięte.

Każdy referent w SBA w Lipsku ma pod opieką około 20 szkół i każda szkoła ma przyporządkowanego referenta. W praktyce referent regularnie spotyka się z dyrektorem szkoły i omawia stopień realizacji celów. W efekcie spotkań powstaje bilans zrealizowanych celów. W razie potrzeby szkoły wpierają moderatorzy procesu. Dzieje się to na wniosek szkół. Moderator nie stawia się w roli eksperta. Ma do dyspozycji trenerów, specjalistów i może korzystać z ich usług. Moderator pilnuje terminowego załatwiania spraw i przestrzegania procedur oraz terminowego oddawania dokumentacji. Szkoła może samodzielnie wybierać tematy. Najczęściej wybiera te, które są w jej ocenie wykonalne. Moderator może wpływać na te wybory. W szkołach odbywa się ewaluacja w 6 obszarach i zawsze jest całościowa. Określone przez szkołę po ewaluacji w toku pracy z raportem obszary problemowe najczęściej dotyczą, m.in. wewnętrznej motywacji uczniów, zastosowania teorii w praktyce, wzmacniania mocnych i osłabiania słabych stron, wspierania rozwoju kompetencji, wyników egzaminów i ocen na świadectwach, komunikacji między nauczycielami, uczniami, rodzicami, współpracy z partnerami szkoły oraz koncepcji dalszego kształcenia nauczycieli (doskonalenia zawodowego).

Ciekawa okazała się również wizyta w szkole wspierającej dla dzieci z problemami w nauce, która podzieliła się spostrzeżeniami na temat zewnętrznej ewaluacji przeprowadzonej w styczniu 2012 roku oraz na temat funkcjonowania szkoły. Dyrektor szkoły oraz nauczyciele najpierw przekazali, jak przebiegała ewaluacja w ich szkole. Interesujące było to, jak szkoła wykorzystwała raport z ewaluacji, na obecnym etapie pracy ustalono obszary problemowe, utworzono grupę 8-10 nauczycieli oraz określono cele, jakie szkoła ma realizować z pomocą moderatora. Dyrektor i nauczyciele stwierdzili, że ewaluacja obowiązuje ich do stawiania sobie celów.

W drugiej części wizyty w Niemczech zaplanowanej w Saksonii-Anhalt uczestniczyliśmy w spotkaniu w Instytucie ds. Jakości Szkół i Edukacji Nauczycieli w Halle. Podczas tej wizyty zapoznałam się z systemem oceny jakości placówek edukacyjnych w tym kraju związkowym. W interesujący sposób zostały nam przedstawione standardy jakości dla szkół w tym landzie. Bardzo ciekawa była prezentacja wskazująca podobieństwa i różnice w ewaluacji zewnętrznej prowadzonej w poszczególnych krajach Federacji Niemieckiej. Od 2004 roku, w Saksonii-Anhalt przeprowadzono ewaluacje (całościowe) we wszystkich szkołach publicznych, obecnie natomiast, pracuje się nad wprowadzeniem nowych procedur ewaluacji tematycznej. Takie badanie miałoby we wszystkich szkołach ewaluować tylko 3 ustanowione obszary, natomiast spośród pozostałych 11 zagadnień, szkoła miałaby wskazać te, w których chciałaby być przebadana. Jako przyczynę wprowadzenia takich zmian, podano czynniki zewnętrzne. Po wystąpieniach prelegentów wywiązała się dyskusja, w trakcie której pogłęбилиśmy swoją wiedzę na temat systemu ewaluacji w Saksonii-Anhalt. Duże wrażenie wywarła na mnie również wizyta w Kompleksie Szkolnym stworzonym przez Augusta Hermanna Francke. W miejscu tym siedzibę ma Fundacja założona na cześć tego znanego filantropa i pedagoga. Korzystając z uprzejmości jednej z pracownic fundacji, która znała język Polski, mieliśmy okazję zwiedzić m.in. zabytkową bibliotekę i muzeum Fundacji Francke'go oraz obejrzeć panoramę miasta ze szkolnej wieży.

W ostatnim, piątym dniu wizyty studyjnej, w siedzibie Martin-Luter-Universität Halle-Wittenberg, odbyło się spotkanie z profesorem Hartmutem Wenzel oraz pracownikami naukowymi Uniwersytetu i Ośrodka Badań Kształcenia. Zaprezentowane zostały programy kształcenia kadry zarządzającej przygotowane w formie kursów i studiów podyplomowych. Ciekawe były założenia programu realizowanego przez Ośrodek Badań Kształcenia, adresowanego do wszystkich chętnych nauczycieli, którzy w przyszłości chcą zająć stanowisko dyrektora, bądź do obecnych dyrektorów, którzy pragną doskonalić umiejętności kierownicze. Prelegent przedstawił kryteria, które wyznaczają kierunki doskonalenia współczesnej kadry zarządzającej. Podkreślił również rolę wizerunku osób na stanowisku kierowniczym, odpowiedni dobór kadry zarządzającej, a także formy wsparcia w zarządzaniu organizacją. Następnie zapoznałam się z założeniami programowymi studiów podyplomowych w zakresie „Zarządzania w Instytucjach Edukacyjnych”. Kierunek wprowadzony na Uniwersytecie w Halle skierowany jest do nauczycieli i osób na stanowiskach kierowniczych szkół podstawowych, średnich, wyższych oraz szkół specjalnych i zawodowych, a także pracowników administracji szkolnej, instytucji opieki społecznej (żłobki i przedszkola), fundacji i związków zawodowych. Studia trwają również 2 lata i po ich zakończeniu można uzyskać tytuł ekonomiczny MBA (Master of Business Administration) z uwagi na to, że w programie studiów znajdują się przedmioty z zakresu kontroli, księgowości i budżetu.

Ostatnią częścią spotkania na Uniwersytecie było podsumowanie wizyty studyjnej w Saksonii i Saksonii-Anhalt moderowane przez prof. H. Wenzela, które uszeregowało zdobyte w trakcie wizyty doświadczenia. Zaprezentowano informacje dotyczące systemu szkolnego i kształcenia nauczycieli oraz jakości pracy w szkole w oparciu o prowadzoną ewaluację zewnętrzną i nadzór pedagogiczny. Wskazano podobieństwa i różnice między systemami w obu landach i Polsce.

ul. prof. Stanisława Łojasiewicza 4 • 30-348 Kraków III piętro, pokój 3.341 • tel. 126645744 • e-mail: npseo@uj.edu.pl

Zwrócono uwagę na charakter ewaluacji zewnętrznej, która pełni w Saksonii i Saksonii-Anhalt rolę usługi, a jej wyniki są własnością szkoły. Podkreślono rolę nadzoru pedagogicznego, jako formy wsparcia i doradztwa szkołom oraz ich kontroli. Prof. H. Wenzel wskazał wagę ewaluacji zewnętrznej stwierdzając, że im większa akceptacja ewaluacji w szkole, tym większe prawdopodobieństwo wykorzystania jej we wprowadzaniu zmian jakościowych. Zauważył, że istotne jest również, na ile wyniki ewaluacji zewnętrznej spójne są z działaniami podejmowanymi przez szkołę. Stwierdził, że jeśli uda się wykorzystać je w rozwoju szkół, to należy uznać to za sukces.

Dla mnie, uczestniczenie w wizycie studyjnej w Niemczech jest to nowe doświadczenie, które poszerza moją wiedzę zawodową, skłania do refleksji nad istotą zmian pro jakościowych, których wymaga współczesna rzeczywistość oraz stanowi inspirację w kreowaniu nowych rozwiązań edukacyjnych w Polsce.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach

III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego